

Татомир І.Л., к. е. н.,
доцент кафедри теоретичної та прикладної економіки
Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка

ЛЕГАЛІЗАЦІЯ ДОСЯГНЕНЬ НЕФОРМАЛЬНОЇ ОНЛАЙН-ОСВІТИ: ДОСВІД РОЗВИНУТИХ ДЕРЖАВ У РОЗРОБЛЕННІ ЄДИНОГО ІННОВАЦІЙНОГО ПАСПОРТА НАВЧАННЯ

Татомир І.Л. Легалізація досягнень неформальної онлайн-освіти: досвід розвинутих держав у розробленні єдиного інноваційного паспорта навчання. У статті проведено аналіз кращих світових практик у формуванні інноваційного паспорта навчання та визначено чинники, які перешкоджають його визнанню. Встановлено, що важливими віхами на шляху до визнання неформального та інформального навчання стало введення в дію Європейським Парламентом Паспорта мобільності. Показано, що вагомим здобутком у питаннях забезпечення переходу від кваліфікаційної моделі до повноцінних компетентнісних моделей зуміли досягти уряди країн ОЕСР, запропонувавши впровадити дипломи компетентностей, які супроводжували б людей протягом їх професійної кар'єри. Обґрунтовано, що найбільш узагальненим варіантом інноваційного «Паспорта навчання» став запропонований Європейською Комісією проект VM-Pass.

Ключові слова: паспорт мобільності студента, єдиний пожиттєвий диплом, інноваційний паспорт навчання, мікродиплом, нанодиплом, сертифікат МВОК.

Татомир І.Л. Легалізація досягнень неформального онлайн-обучения: опыт развитых стран в разработке единого инновационного паспорта обучения. В статье проведен анализ лучших мировых практик по формированию инновационного паспорта обучения и определены факторы, которые препятствуют его признанию. Установлено, что важными вехами на пути к признанию неформального и информального обучения стало введение в действие Европейским Парламентом Паспорта мобильности. Показано, что весомыми достижениями в вопросах обеспечения перехода от квалификационной модели к полноценным компетентностным моделям сумели достичь правительства стран ОЭСР, предложив внедрить дипломы компетентностей, которые сопровождали бы людей на протяжении их профессиональной карьеры. Обосновано, что наиболее обобщенным вариантом инновационного «Паспорта обучения» стал предложенный Европейской Комиссией проект VM-Pass.

Ключевые слова: паспорт мобильности студента, единый пожизненный диплом, инновационный паспорт обучения, микродиплом, нанодиплом, сертификат МВОК.

Tatomir I.L. Legalization achievements online informal education: experience in developed countries has developed a passport innovative teaching. The analysis of best practices to create innovative learning passport and identified factors that hinder its recognition. Found that important milestones on the way to the recognition of non-formal and informalnoho study was the introduction of the European Parliament Mobility. It is shown that significant achievements in ensuring the transition from model to qualifying full competency models were able to achieve the governments of the Organization for Economic Cooperation and Development offered to implement competency certificates that accompanied people have during their professional career. Proved that the most generalized version of the innovative «Learning Passport» was proposed by the European Commission draft VM-Pass.

Key words: Mobility student life on a single diploma, passport innovative learning mikrodyplom, nanodyplom certificate MOOC.

Постановка проблеми. Наявність одного диплома про вищу освіту з тієї чи іншої спеціальності нині не є гарантією успішної реалізації на ринку праці та не забезпечує можливості просування соціальним ліфтом, виділяючись з-поміж конкурентів. Швидка зміна технологічної оснащеності виробництва та Інтернет-революція ведуть до підвищення «кадрового голоду» на інноваційні види зайнятості, які вимагають постійного перенавчання. Нині вже ніхто не хоче витратити понад десять років

свого життя для отримання другої освіти, диплом про закінчення якої можна було б використовувати протягом подальшої трудової кар'єри. Жителі більшості держав світу, щоб рухатися «атласом» нових професій, змушені все частіше вдаватися до послуг освітніх онлайн-майданчиків, які завдяки можливості у найкоротші терміни отримати додаткові знання у тій чи іншій галузі знань безкоштовно або за мінімальну плату вибуховою хвилею поширилися в інформаційному просторі і тим самим надали змогу

отримувати різні освітні сертифікати, які на рівні із традиційними дипломами достатньо високо котируються серед роботодавців. Це й зумовило потребу в наявності єдиного інноваційного «паспорта навчання», який би фіксував усі досягнення його власника у формальному і неформальному навчанні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Чимало експертів у освітній сфері на порядок денний ставлять питання про пошук альтернативних рішень заміни традиційних дипломів паспортами освіти, де би фіксувалися здобутки в освітній сфері його власника. Найбільш удалими у цьому виявилися напрацювання європейських колег, що розробили проект єдиного атестату онлайн-освіти та навели детальні інструкції для його заповнення. Не залишилися осторонь цих процесів і лідери ринку онлайн-освіти – американські стартапери, які запропонували введення так званих нанодипломів (Nanodegrees). Незважаючи на достатньо вагомий здобутки із цієї тематики, чимало питань залишаються не до кінця вирішеними.

Постановка завдання. Мета статті – провести аналіз кращих світових практик до формування інноваційного паспорта навчання та визначити чинники, які перешкоджають його визнанню.

Виклад основних результатів. У рамках дискусійних панелей аналітиків освітнього ринку, стейкхолдерів та освітніх провайдерів усе інтенсивніше обговорюються питання легалізації компетентностей і знань, отриманих за рамками традиційної освіти. Мова йде про визнання результатів відкритого онлайн-навчання, які, на думку експертів, мають цілковите право на існування. Деякі східні колеги анонсують офіційну появу мікродипломів – своєрідних сертифікатів про проходження МВОК на національних платформах відкритої освіти. Зазначене потребує нової системи оцінювання такого формату навчання і підготовки, яка б відповідала міжнародним нормам й директивам.

Важливими віхами на шляху до визнання неформального та інформального навчання стала пропозиція Європейського Парламенту і Ради щодо введення в дію єдиної рамкової концепції для підтримки прозорості кваліфікацій та компетенцій у 2003 р. Згідно із цим документом, для досягнення прозорості та порівняності у сфері професійної освіти шляхом введення та вдосконалення різного роду інформаційних ресурсів та інструментів пропонувалося введення Європаспорта портфолію і включення до нього п'яти першочергових документів. Основою Європаспорта мала бути «європейська біографія», разом із нею – так званий Паспорт мобільності, який є допрацьованим Європаспортом професійної освіти (своєрідне доповнення до диплома про вищу освіту, в якому повинен бути представлений увесь досвід трудової діяльності, що став основою для додатково набутих знань і навичок); і, звичайно, Європейське мовне портфолію. Можуть бути додані й інші документи,

що свідчать про наявність відповідної підготовки і набутих компетенцій [1, с. 12]. На рівні міністерств освіти багатьох держав уже інтенсивно обговорюються питання можливості зарахування студентам пройдених онлайн-курсів провідних університетів, що дасть змогу посилити варіативність освітніх програм з урахуванням індивідуальних потреб осіб, що навчаються.

Про необхідність створення такого документу заговорили й автори дослідного проекту Форсайт «Освіта 2030». Професор практики Московської школи управління «Сколково» П. Лукша [2] зазначив, що бум масових онлайн-курсів приведе до витіснення дипломів навчальних закладів «паспортом компетенцій». Цьому сприятиме впровадження в життя концепції «Навики XIX століття», положення якої останнім часом, активно дискутуються в рамках освітньо-правового поля, оскільки попит на нові технології призвів до появи нових секторів економіки, які потребують спеціалістів із компетенціями по нових бізнес-моделях управління та метакомпетенціями зі створення робочих онтологій.

Уряди країн ОЕСР працюють над питаннями забезпечення переходу від кваліфікаційної моделі (підтвердження професійних навиків дипломами і сертифікатами про проходження навчальних курсів) до повноцінних компетентнісних моделей з упровадженням дипломів компетенцій, які супроводжують людей протягом їх професійної кар'єри. Поява компетентнісних моделей зробить процес отримання освіти більш керованим із боку студентів і дасть їм змогу ставити питання про внесок кожного освітнього елементу в персональний компетентнісний профіль. Однак для того щоб така практика запрацювала і моделі компетенцій визнавалися освітнім ринком і ринком праці, по своїй природі вони повинні бути транснаціональними і для їх підтримання та розвитку потрібна сильна платформа на рівні світових ІТ-компаній [3, с. 79]. Доцільним стане введення в освітню практику типологізації сертифікатів, які б відповідали різним компетентностям та кваліфікаціям.

Першим у світі проектом цифрового диплому став Digital Lifelong Diploma, що належить стартапу Degreed [4] із Сан-Франциско, штат Каліфорнія. Передбачалося, що він створить можливість фіксації в одному документі всіх знань, які його власники отримуватимуть із різних джерел протягом життя, будь то офіційні, на зразок Гарварду, Єлю, Мічигану, чи неофіційні: Khan Academy, iTunesU, Coursera та ін. Команда Degreed уже досягла великого прогресу в розробленні цифрового довічного диплому. Їй удалося занести в каталог своєї платформи курси практично всіх академічних дисциплін, що існують в Америці, а також каталогізувати сотні неофіційних постачальників освітніх послуг і тисячі наданих ними курсів. Degreed спроектувала і приступила до розроблення платформи, на якій буде базуватися цей

особистісно-орієнтований сервіс із надання цифрових довічних дипломів.

Справжнього прориву у цьому напрямі було досягнуто в 2015 р., коли Європейська Комісія виступила з ініціативою щодо підтримки проекту VM-Pass (VM – Virtual Mobility), який покликаний об'єднати сертифікати МВОК, а також інші досягнення у формальному і неформальному навчанні. Проект дає змогу підтримувати віртуальну мобільність студентів шляхом створення інноваційного «Паспорта навчання» [5], який представляє собою стандартний шаблон, де неформальне навчання та оцінки можуть бути задокументовані так, що він може вважатися кваліфікацією вищої освіти. Виходить свого роду атестат, який заповнюють заклад, що надав навчальний матеріал, і онлайн-студент самостійно. При цьому документуються не лише предмети і курси, а й пройдені незалежні екзамени, стажування та конкретні навички, наприклад освоєння мов програмування тощо.

Доцільним стане занесення в «паспорт» уже досягнутих результатів, зокрема втілених проектів, що дасть можливість доповнити професійне портфоліо, адже пройдені онлайн-курси говорять про наполегливість, прагнення до самонавчання і самодисципліну, оскільки не кожен проходить їх до кінця, дають додаткове уявлення про напрями і галузі знань, до яких особа проявляє найбільший інтерес.

Певний прототип паспорту освіти уже працює на сайті MyEducationPath.com [6] – My Education Passport. Для кожного запису у паспорті вказуються час і тривалість навчання. Усі записи сортуються у хронологічному порядку у вигляді своєрідного дерева освітніх досягнень. Для курсів та екзаменів можна загрузити електронну версію сертифікату чи вказати інформацію про нього (чимало провайдерів курсів видають сертифікати з номером чи кодом для перевірки онлайн). Особистий паспорт освіти може бути опублікованим і посилання на нього включатися в резюме.

Такого роду документ стане візитною картою його власника на ринку професій і своєрідною гарантією професійного рівня та кваліфікаційного статусу. Цю впевненість гарантуватимуть своїм іміджем і статусом організації, які видаватимуть цей документ. Чим більш заповненим він виявиться, тим більше шансів у його власника знайти хорошу високооплачувану роботу, адже роботодавці все більше звертають увагу на сертифікати про проходження МВОК від іменитих навчальних закладів на зразок Гарварського, Єльського, Мічиганського, Массачусетського технологічного та інших університетів, які ведуть відомі академічні гуру та провідні фахівці бізнес-індустрії. Важливо, щоб у списку курсів, відображених у даному документі, були представлені курси, які входять у рейтинг найбільш затребуваних роботодавцями. У США розробники соціальної мережі LinkedIn ведуть активну боротьбу з

привілейованим статусом дипломів про вищу освіту і наполягають, щоб профілі учасників соцмережі були більш динамічними і включали різноманітні сертифікати про проходження курсів, які дають можливість отримати більші практичні навички роботи, ніж традиційна університетська освіта. Перше місце у списку найбільш затребуваних сертифікацій посідає Microsoft, друге (котрий рік поспіль) – Coursera.

Добитися визнання та легалізувати досягнення у неформальному навчанні можна лише за рахунок високих вимог до оцінки результатів навчання та уніфікації міжнародних законодавчих ініціатив, які мають бути спрямовані не лише на ліцензування освітніх платформ, а й на видачу сертифікатів із відповідним апостилом. Законодавство більшості держав позбавляє освітні установи, які пропонують короткотермінові курси тривалістю менш як 16 академічних годин, права на ліцензію, оскільки вони викликають пересторогу в питаннях якості.

Важливим є те, щоб даний документ визнавався професійною спільнотою країн, що відповідатиме міжнародній практиці. Однак для цього необхідно докласти ще чимало зусиль.

Високий рівень недовіри пов'язаний із:

1) висвітленням у паспорті неправдивої інформації про пройдені курси, що потребує ідентифікації у базі провайдера;

2) ризиком здачі екзаменів і проходження курсів сторонньою особою, яка є достатньо компетентною в обраній предметній галузі знань.

У 2012 р. уже були викриті перші спроби нелегальної спекуляції та розвитку «жвавої» індустрії з боку низки веб-сайтів, які пропонують пройти той чи інший онлайн-курс за обумовлену плату. Саме тому Coursera ввела так званий *honourcode* – код честі, свого роду офіційну обіцянку притримуватися академічної чесності.

Певні недоречності були виявлені і під час оцінювання знань студентів на основі використання робототехніки, яку залучають до рутинної роботи, що забезпечує швидкість і дешевизну даного процесу. Найактивніші критики машинного оцінювання, серед яких Форд Мартін [7] та Лес Перельман, відзначають у своїх роботах, що така оцінка потребує передової технології штучного інтелекту, над розробленням і вдосконаленням якої ще слід працювати і поки що застосовувати її для творчих робіт недоцільно. Однак для оцінювання знань студентів, які навчаються за економічними чи технічними спеціальностями, вона цілком підходить.

Аналітики ринку наголошують на важливості існування незалежних центрів тестування знань, які показують об'єктивний результат оцінки отриманих на онлайн-курсах знань, умінь і навичок, що необхідні для виконання конкретних професійних обов'язків. Чимало освітніх платформ інтенсивно працюють над забезпеченням можливості студенту скласти екзамен безпосередньо в країні прожи-

вання. Саме тому керівники платформ співпрацюють із центрами, які мають хорошу репутацію і представництва по всьому світу (такими, для прикладу, є TOEFL, GMAT, GRE та ін.). Найбільшою популярністю користується міжнародний тестовий центр Pearson Vue, який налічує понад 450 відділень у 110 країнах. Його послугами користуються випускники курсів таких іменитих платформ, як Coursera, EdX, Udacity та ін. Пропоновані послуги є платними і надаються під суворим контролем.

Окрім освітніх платформ вдаються до заходів більш вищого рівня контролю, запускаючи в дію проекти, які працюють у системі прокторингу. Вони розробляють технології контролю над здачею онлайн-екзаменів, які дають змогу виявити маніпуляції, на зразок переключування між вкладками в браузері чи пошук підказок в Інтернеті. Такого роду проекти навіть використовують технології відслідковування погляду.

Coursera, окрім звичних екзаменів, увела для деяких програм можливість Signature Track – додатковий спосіб отримання підтверджених сертифікатів про закінчення курсів. Дана процедура діє так: ідентифікація особистості студента відбувається через захищене з'єднання його робіт з особистим профілем, який містить фото та візуалізовані дані стилю письма. Підтверджений сертифікат існує в електронному вигляді й є знаком визнання з боку платформи та університетів – розробників курсів досягнень студента, якими він може поділитися з потенційними роботодавцями чи навчальними закладами через URL-канал. Такий високий ступінь захисту та контролю пояснюється ще й тим, що Coursera запустила нову програму «верифікований сертифікат», яка дає змогу отримувати не лише цифровий, а й друкований сертифікат.

Однак слід зазначити, що на більшості сертифікатів проставляється не печатка ВНЗ, який надає курс, а освітнього технологічного стартапу. Так, сертифікати Coursera не містять посилання на університет. На сертифікатах edX навчальний заклад указується з приставкою X: сертифікат виданий MITX, BerkeleyX, UTAustinX чи HarvardX [8].

Окрім онлайн-стартапи до недавнього часу видавали сертифікати не лише від імені освітніх установ, які пропонували онлайн-курс, а й від імені професорів, які їх вели як приватні особи. Такий приклад мав місце в історії Стенфордського університету, коли професор С. Трун видав сертифікати 20 тис. студентів. На основі отриманого досвіду С. Трун заснував власний університет Udacity.

Коли експерти переконують роботодавців, що ці сертифікати є надійними показниками потрібної кваліфікації, роботодавці почнуть діяти так, як нині це робить Colorado State University's Global Campus. Тобто вони будуть мати впевненість під час запрошення на роботу кандидатів, чий сертифікат отримані поза межами офіційно акредитованих вишів.

Як тільки почнеться цей виклик монополії акредитованих вишів, велика частина вищої освіти може стати вразливою до такого порушення [9].

Чимало експертів уже висловлюють певні побоювання із цього приводу. Офіційне визнання «Паспорта навчання» як кваліфікаційного документа може призвести до різкої дестабілізації всієї сфери вищої освіти. Стурбованість із цього приводу передусім висловлюють імениті ВНЗ на зразок Гарварду, Єлю, Принстону та ін., оскільки побоюються ризиків, пов'язаних з їх репутаційним статусом, який може похитнутися через те, що десятки тисяч людей із найбільш віддалених куточків світу зможуть отримати освіту такого високого рівня, не сплативши 40 тис. дол. за навчання на рік, як платять щороку студенти стаціонарної форми навчання, а лише декілька десятків доларів за сертифікат. Така низька плата за перепустку до вищого класу під натиском цифрових технологій може призвести в недалекому майбутньому до втрати елітарного статусу провідними навчальними закладами та зникнення з освітньої арени чималого числа другорядних університетів, які втратять монополію на видачу дипломів і в яких число бажаючих навчатися різко скоротиться. У зв'язку із цим деякі імениті університети, на зразок Принстонського, відмовляються видавати сертифікати в масовому порядку, побоюючись за свою репутацію у разі спекуляції під час складання іспитів.

Першими освітніми установами, які провели експеримент із видачі кваліфікаційних документів, стали Віконський університет та Технологічний університет штату Джорджія у партнерстві з одним із найбільших сайтів для онлайн-навчання Udacity.

У 2014 р. Udacity анонсував появу так званих нанодипломів (Nanodegrees). Це сертифікати про проходження взаємозалежної серії курсів, сконцентрованих на навичках для певної професії. Крім власне курсів, студенти будуть виконувати курсовий проект. Нанодипломи займуть проміжне положення між традиційними дипломами університетів та сертифікатами, які видаються після проходження єдиного курсу. Авторитет нанодипломів заснований не тільки на репутації Udacity, а й на участі провідних компаній, зацікавлених у певних фахівцях. Головний партнер Udacity – AT & T. Серед інших – Google, Facebook, Autodesk, Cloudera, Salesforce та ін. На отримання одного нанодиплому доведеться витратити шість-вісім місяців, якщо приділяти навчанням по 10 годин на тиждень та сплатити 200 дол. за місяць [10].

До освітніх ініціатив долучаються і провідні компанії світу. Так, Mozilla, Фондація John D., Catherine T. MacArthur та інші технологічні гіганти працюють над створенням онлайн-системи освітніх «знаків відмінностей», які точно б сертифікували, які саме навички були набуті у процесі навчання. Деякі компанії, такі як Microsoft, пропонують свої власні сертифікати для навчання спеціалістів [11].

Низка університетів надає роботодавцям можливість доступу до електронних дипломів, де фіксуються усі досягнення студента, включаючи цифрові копії підсумкових тестів, відеозаписи екзаменів і портфоліо основних творчих проєктів.

Починаючи з 2012 р. Американська рада з питань освіти спільно з Coursera заявили про старт пілотного проєкту, який передбачав нарахування перевідних залікових одиниць-кредитів (transfer credits) за пройдені онлайн-курси, учасники яких після успішного складання підсумкових іспитів мають змогу отримати так званий transcript (це свого роду залікова книжка зі списком пройдених курсів та успішністю) і подати в ті навчальні заклади, в які бажають вступати. Нині понад 2 тис. американських освітніх установ їх визнають. Певної популяризації такий формат набув і в Німеччині (Фрейбургський університет, який признає окремі курси Coursera як власні внутрішньоуніверситетські екзамени) та Росії (подібна практика прослідковується у Вищій школі економіки). У результаті таких домовленостей чинності набуває ефект заміщення одного навчального закладу іншим із непередбачуваними наслідками.

Рекрутери онлайн-навчання, компанії та експерти ринку праці зазначають, що добитися визнання топових курсів можна двома шляхами. Перший – створення незалежної організації, яка займати-

меться розробленням стандарту онлайн-освіти. Другий – проведення компаніями детального тестування навиків кандидатів. Першим шляхом уже йде група наукових працівників у співпраці з бізнес-асоціаціями на зразок Американської торгової палати. Вони створюють онлайн-реєстр, де компанії і люди зможуть перевірити свій диплом і довідатися, які навики повинні бути у його власника. Нині стоїть питання, як переконати роботодавців у тому, що дані реєстру – гарантія достойної освіти [12]. LinkedIn уже запустила схожий проєкт у Феніксі та Денвері (США), провівши серед компаній опитування про навики, які вони очікують від працівників, і про дипломи недавно прийнятих на роботу працівників. За допомогою цих даних LinkedIn сформувала базу даних про вимоги до кандидатів на різні посади, курси і тренінги, які дають кращі знання.

Висновки. Як бачимо, організована достатня інфраструктура зі здачі іспитів, яка забезпечить високий ступінь перевірки якості знань, стане своєрідним каталізатором для міжнародної професійної спільноти щодо впровадження в дію ініціативних проєктів із розроблення інноваційного «паспорта навчання» для цифрової освіти. Він повинен бути уніфікованим документом, який сертифікував би періоди навчання як у межах формальної, так і неформальної освіти, за обумовленою структурою прозорості кваліфікацій та компетенцій.

Список літератури:

1. Рекомендації ради про визнання неформального й інформального навчання. – Брюссель : Комісія Європейського союзу, 2012. – 21 с.
2. Лукша П. Паспорт компетенцій замінить диплом вуза / П. Лукша [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://iq.hse.ru/news/177668954.html>.
3. Лукша П. Будущее образования: глобальная повестка / П. Лукша, Д. Песков, М. Афанасьев [и др.]. – С. : Сколковский институт науки и технологий, 2016. – 196 с.
4. Образовательный сервис Degreed – новый подход к высшему образованию [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.aleksandr.kz/resursyi/founding-scholars-jailbreaking-the-degree.html#.WOPsNWekIdU>.
5. У Європі розроблений єдиний атестат онлайн-освіти [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://osvita.ua/abroad/higher_school/distance-learning/44715/.
6. My Education Passport [Electronic resource]. – Mode of access : <http://myeducationpath.com/page/mypassport.htm>.
7. Форд М. Пришествя роботів. Техніка і загроза майбутнього безробіття / М. Форд ; пер. з англ. В. Горбатько. – Київ : Наш формат, 2016. – 400 с.
8. Линс С. С «МООС» или не с «МООС»? Учеба будущего / С. Линс // Лики глобализации [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://vzagranke.ru/razvitie/grani/global/s-mooc-ili-ne-s-mooc-ucheba-budushhego.html>.
9. Дуа А. Коледж для всіх / А. Дуа // College for all [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.ar25.org/article/koledzh-dlya-vsikh.html>.
10. Платформа онлайн-курсів Udacity анонсує «нанодіплони» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://it-ua.info/news/2014/06/17/platforma-onlayn-kursiv-udacity-anonsu-nanodiplomi.html>.
11. Вебер Л. Онлайн-курсы не ценятся / Л. Вебер // Ведомости. – 2015. – № 3968 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.vedomosti.ru/management/articles/2015/11/26/618384-pochemu-tsenitsya-onlain-obrazovanie>.